

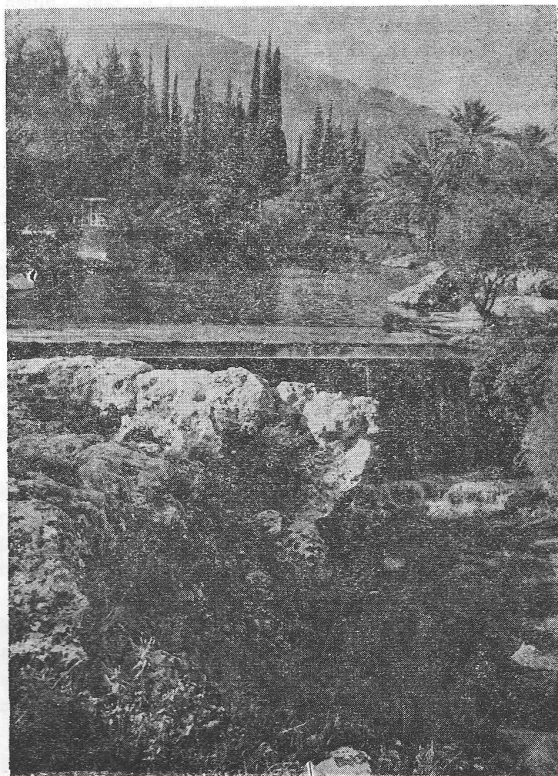
Zapis iz Izraela

U posjetu kibucu Nir David

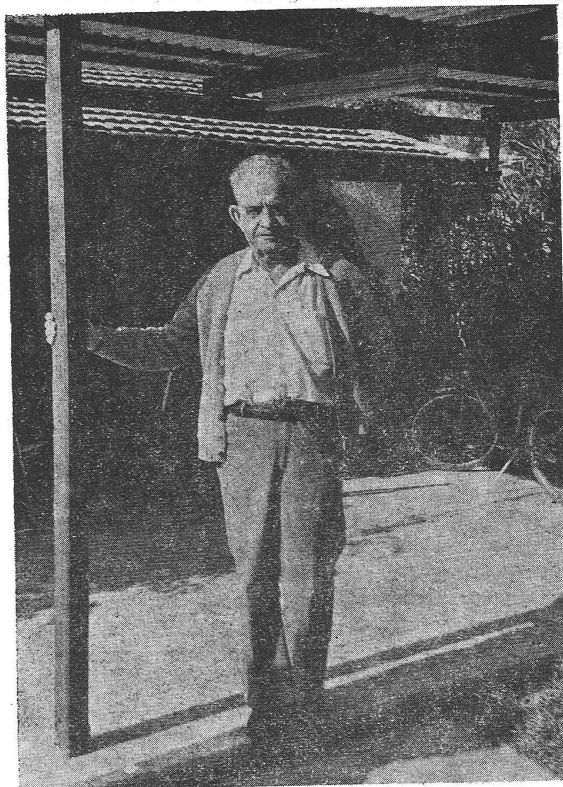
Šmuel Sarig čovjek je koji je u sklopu tehničke pomoći FAO-a godine 1961. iz Izraela došao u Jugoslaviju da svojim znanjem i iskustvom pridonese unapređivanju našega ribnjačarstva. Taj put proveo je u Jugoslaviji stotinu dana i proputovao našu zemlju uzduž i poprijeko.

Drugi put došao je godine 1964. i boravio uglavnom u sjevernoj Hrvatskoj. Kasnije je dolazio još četiriput, posljednji put 1983, kada je već otišao u mirovinu, ali je došao posjetiti prijatelje koje je za prijašnjih dolazaka stekao uglavnom među stručnjacima za uzgoj riba, čime se i sam bavio više od pola stoljeća.

»Jugoslavija je moja druga zemlja, napose zbog ljudi koje sam tamo upoznao«, kaže ovaj još uvijek krepki osamdesetogodišnjak, rođen 1909. u Litvi, koji je u Izrael došao još davne 1924. godine, a posljednjih pedeset godina živi u kibucu Nir David i jedan je od njegovih osnivača. Pričao mi je kako su u tom kibucu uoči drugoga svjetskog rata bili odlučili da se počnu baviti uzgojem slatkovodnih riba ili, točnije, riba koje se mogu uzgajati u bočatoj vodi. Nir David, što bi u prijevodu značilo uzorano polje Davidovo, nalazi se u dolini Bet Sheana, južno od Galilejskog jezera, u području gdje su

Rijetkost u Izraelu; jezero s vodopadom u kibucu Nir David

Naš prijatelj i ribarski ekspert Šmuel Sarig

nekad bile same močvare i gdje je harala malarija. Zvali su to malaričnim paklom. To je područje koje je ispod razine mora gdje su prirodni izvori, pa su još u tursko doba bila načinjena prva ustava i umjetno jezero. Budući da bočata voda ne valja za polja, u ono davno doba, prije pedeset godina, kibučki pioniri, među kojima je bio i Sarig, naumili su izvor egzistencije potražiti u ribnjacima. Zahvaljujući vezama s vlasnicima slavonskih ribnjaka, napose oko Slavanskog Broda, kao i s vlasnikom ribnjaka u Crnoj Mlaki, koji su uoči drugoga svjetskog rata počeli izvoziti šarane u tadašnju Palestinu, odlučeno je da iz kibuca Nir David jedan kibucnik pođe na ribarsko naukovanje u Jugoslaviju. Taj se kibucnik zvao Šimon Tal, poznatiji inače pod nadimkom Milek, koji je kasnije u Izraelu napravio karijeru u ribarskoj struci, ali je početna znanja stekao kod Benka Levingera, vlasnika slavonskih ribnjaka oko Broda i Našica. Benko Levinger zainteresirao se za uzgoj rija u Palestini i ponudio novac na principu 50 : 50%, s tim da će on

*Novinarka »Vjesnika« Vlasta Kovač poslala nam je »Zapis iz Izraela« o ribarstvu i našem prijatelju Šmuelu Sarigu. Zapis vrlo rado objavljujemo i zahvaljujemo se autoru.

uložiti 5 000 ondašnjih funti sterlinga, a kibuc Nir David dat će protuvrijednost u zemlji i vodi. Levinger je, što više, u Nir David poslao inženjera Josipa Ivančića, osnivača i prvog graditelja ribnjaka u sjevernoj Hrvatskoj, diplomanta budimpeštanskog Tehničkog fakulteta, koji je u ono vrijeme već imao 60 godina, ali je očito bio spreman upustiti se u avanturu u Palestini. Plan je bio iskopati 15 hektara ribnjaka i dovesti do njih kanal. No počeo je rat i Levinger koji je u Palestinu dotad uspio poslati tek 1 000 funti sterlinga, otišao je iz Zagreba u emigraciju. U Nir Davidu ostali su s pola iskopanog kanala za buduće ribnjake i bez novca, a kredit ni od koga nisu mogli dobiti budući da nijedan bankar u tadašnjoj Palestini nije vjerovao u isplativost cijelog pothvata. Tek jedan mali privatni bankar iz Haife, više iz ideoloških nego komercijalnih pobuda, pristao je dati novac za mali ribnjak u koji su ubacili i šaransku mlađ. Rezultat: za Pesah 1941. godine, kada je Palestina bila odsječena od svijeta i od svakog uvoza iz kibuca Nir David na ribarnice stigla je prva pošiljka živih šarana. Za ondašnje doseljenike u Palestinu, među kojima je većina bila iz istočne Evrope i naviknuta na tradicionalno jelo zvano »gefilte fiš«, bila je to prava poslastica.

Nir David u kojemu živi oko 700 ljudi danas je jedan od najljepših kibuca u Izraelu. Bivša močvara pretvorena je u nacionalni park s njegovanom travom i raznolikim drvećem, a izvor slatke vode u stijeni iskorišten je da se pomoću sistema ustava naprave tri jezera, jedno ispod drugog, kamo ljeti na tisuće ljudi dolazi na kupanje. Tu su i nasadi datulja, pamuka i kukuruza i nova tvornica specijalnog papira za kompjutere sa švicarskom i njemačkom tehnologijom. Ribnjaci su, međutim, ostali ponos kibuca i ono što mu daje posebnost. Na oko 80 hektara ribnjaka sada godišnje ovdje dobivaju oko 700 tona šarana, tolstolobika, cipala i tilapije. Od tilapije uzgajaju samo mužjake zato što oni rastu dvostruko brže od ženki. Sarig nam je ispričao kako su do 1963. uništavali sve tilapije (to je ona sveta riba, autohtona u Galilejskom jezeru, kojom je Isus nahranio gladne, a poznata je još pod imenom sv. Petar), no križanjem su uspjeli dobiti hibrid s praktično isključivo muškim mlađem i odonda je tilapija u izraelskim ribnjacima postala vrlo profitabilna riba. Godišnje se iz Izraela izvozi oko 1 000 tona smrznutih fileta, ali se izvozi i riblja mlađ tilapije, najviše u Teksas, u Kolumbiju i u Južnu Ameriku, odnosno tamo gdje su visoke temperature, jer u Evropi je za ovu ribu prehladno.

U Nir Davidu temperatura je vode u ribnjacima između 23 i 26 °C. Sada zimi po tim ribnjacima plivaju još i divlje patke i različite druge ptice močvarice koje su se iz evropske zime sklonile u tople krajeve. Šmuel Sarig, premda u poodmakloj dobi i u mirovini, još uvijek svakodnevno odlazi u kibučki laboratorij i ništa što se s ribama događa ne promiče njegovu zanimanju. Kad je čuo da sam došla iz Jugoslavije, raspoloženo se raspričao o svojim uspjesima iz naše zemlje i o tome kako je više puta u Izraelu bio domaćin jugoslavenskim stručnjacima za ribarstvo. Spomenuo je, među ostalima, Cvjetana Bojčića, direktora Poslovne zajednice za ribarstvo Jugoslavije, te profesore Nikolu Fijana i Kiru Apostolskog s Veterinarskog i Poljoprivrednog fakulteta u Zagrebu i u Skopju. Sjetio se kako je za jednog od svojih boravaka u nas na jedvite jade uspio ljude u Draganiću nagovoriti da umjesto nakvašenim, ribe hrane suhim kukuruzom, odnosno pšenicom, što se, kaže, pokazalo kao praktičnija i jeftinija metoda.

U kibuc Nir David i k Šmuelu Sarigu najviše su me i doveli zato da čujem priču o tome kako su prije rata iz Palestine dolazili k nama da uče o ribarstvu, a onda se poslije rata to okrenulo pa su naši odlazili u Izrael da gledaju kako se uzgaja riba, odnosno Izraelci dolazili u Jugoslaviju da nas podučavaju u tome.

Godine 1941, rekao nam je Sarig, bilo je u Izraelu pet hektara ribnjaka i proizvodilo se pet tona ribe. Godine 1946. bilo je 300 hektara ribnjaka i proizvodilo se 500 tona ribe. Sredinom pedesetih godina ribnjaka je bilo 5 000 hektara, a proizvodnja je ribe 12 000 tona, što je u ono doba bilo više od tadašnje ukupne proizvodnje slatkovodne ribe u Jugoslaviji. U čemu je tajna, pitala sam ga. Nema tajne, rekao je, naprotiv, još 1962. jugoslavenski stručnjaci koji su bili ovdje na specijalizaciji napisali su izvještaj i u njemu naveli tri razloga kao objašnjenje zašto su Izraelci u ribarstvu tako uspješni, a učili su od Jugoslavena. Prvi je klima koja pogoduje intenzivnu uzgoju, kao i potreba da se racionalno raspolaže vodom. Drugo, izraelska omladina u kibucima ima u prosjeku izuzetno visoko obrazovanje, a, osim toga, povoljna je bila i okolnost da se ribnjačarstvo razvilo unutar kibučkog sistema. No, treći i najvažniji razlog jugoslavenski stručnjaci vidjeli su u tome što Izrael nije imao stogodišnju tradiciju u uzgoju riba i stare sisteme od kojih se najprije treba odviknuti, nego su od samog početka tamo bili otvoreni prema svim mogućim novim idejama.

VLASTA KOVAČ